

ВСТУП

УРОК № 1

Тема. Значення художньої літератури для людини й людства XXI ст. Формування читача в епоху цифрових технологій. Оригінали й переклади художніх творів, їхня роль у розвитку особистості

Мета: *виявити* роль художньої літератури у формуванні мислячої особистості; *поглибити* знання учнів про оригінальну та перекладну літературу; *формувати* в учнів мотивацію до вдумливого читання та критичного мислення.

Тип уроку: комбінований.

Обладнання: підручник; мультимедійна презентація.

ХІД УРОКУ

Якщо ви не цінуєте бібліотек, ви не цінуєте інформації, культури чи мудрості. Ви глушите голоси минулого та шкодите майбутньому.

Ніл Гейман

I. Мотивація навчальної діяльності.

1. Вступне слово вчителя.

– Давня істина свідчить: «Життя коротке, мистецтво вічне». Дійсно, неперевершені шедеври мистецтва слова, яким судилося вічне життя, створювалися протягом століть. Стрімкий біг часу, війни, природні катаклізми, науково-технічний прогрес не змінили уявлення людини про вічні цінності, добро і зло. Твори красного письменства проголошують ідею любові й співчуття до людини, розкривають найгостріші конфлікти свого часу, змушують замислитися над вічними проблемами людського існування.

2. Коментування епіграфа уроку.

– Як ви розумієте слова сучасного англійського письменника-фантаста Ніла Геймана?

– Чи погоджуєтеся ви з думкою про те, що в наш час бібліотеки залишаються важливим культурно-інформаційним джерелом? Відповідь аргументуйте.

– Як, на вашу думку, можна почути «голоси минулого» під час читання художнього тексту?

– Як ви вважаєте, чи зміниться в майбутньому ставлення людей до книги, до художньої літератури?

3. Коментоване читання вступної статті підручника (с. 3).

– Чому літературу називають мистецтвом слова? *Словесні художні образи позбавлені візуальної достовірності; мова письменника впливає на уяву читача, активізує його інтелект, сприяє духовному зростанню. Наприклад,*

образ Синього Птаха, створений М. Метерлінком, символізує пошуки щастя та розуміння справжніх життєвих цінностей.

– До яких цінностей прилучає нас читання зарубіжної літератури? *Твори зарубіжних авторів сприяють порозумінню між людьми різних рас і поглядів, установленню миру й дружби на всій Землі.*

II. Оголошення теми уроку.

III. Актуалізація опорних знань і вмінь.

Експрес-опитування.

– Які твори називають оригіналами? *Оригіналом називають самобутній художній твір, не запозичений, не наслідуваний. Мова, якою написаний твір, – це мова оригіналу.*

– Які види художніх перекладів ви знаєте? *Переклади бувають точними (відтворення не лише змісту, а й формальних ознак періоджерела); повними (переклад усього обсягу тексту до найменших дрібниць і нюансів); неповними (відтворення лише основних положень тексту, його окремих частин, елементів); вільними (відтворення загального змісту іншомовного тексту без збереження деталей і емоційно-експресивних відтінків).*

IV. Формування нових знань і способів дії.

1. Слово учителя про значення художньої літератури для людини й людства XXI століття.

– З давніх давен художнє слово впливало на формування внутрішнього світу особистості, допомагало людині критично оцінювати суспільне життя своєї доби, спонукало до революційних змін. Гомер «виховав всю Елладу», поет Тіртеї – спартанських патріотів; Есхіл, Шекспір та Сервантес створили образи, які є носіями вічних цінностей, ідеалів людства. Як впливає мистецтво слова на сучасного читача? Від чого залежать читацькі вподобання юного покоління? Ці питання є пріоритетними в нашому сьогоденні, тому що одним з основних чинників розвитку нації є високий рівень її культури. Розвиток нових технологій дозволяє нам читати книги у цифровому форматі, сучасні бібліотеки перетворюються на цілі комплекси для здобуття нових знань та культурного відпочинку. Архітектура, оригінальний інтер'єр, новітні технології столичних бібліотек світу вражають своїми масштабами, але існують також міні-бібліотеки, які розміщені у старих автобусах, телефонних будках. Міні-бібліотеки інколи розташовують на парковій або пляжній території просто неба.

2. Перегляд відеопрезентації «Високотехнологічні та незвичайні бібліотеки світу» (1 хв).

3. Евристична бесіда.

– З якою метою, на вашу думку, лондонці влаштували бібліотеку у телефонній будці? Чи може вас зацікавити така бібліотека?

– Наведіть приклади міні-бібліотек, що ви побачили. У яких місцях вони розташовані? Яку міні-бібліотеку ви хотіли б відкрити у вашому рідному місті, селі?

– На зеленому пагорбі бібліотеки-землянки Делфтського університету в Нідерландах студенти зазвичай відпочивають після занять. Як ви вважаєте, чи має майбутнє тенденція перетворення бібліотек на великі комплекси для відпочинку?

– Яка з оригінальних бібліотек вразила вас найбільше? Чому?

– Чи можна примусити людину читати? Уважно прочитайте висловлювання французького сучасного письменника Данієля Пеннака (*підручник, с. 4-5*), прокоментуйте його.

– Згадайте найвідоміших українських перекладачів. *Пантелеймон Куліш, Іван Франко, Леся Українка, Марко Вовчок, Михайло Старицький, Панас Мирний, Олександр Олесь, Микола Зеров, Максим Рильський, Микола Бажан, Григорій Кочур, Микола Лукаш, Борис Тен та ін.*

– Яку роль відіграють перекладачі у культурному житті нашого суспільства? *Майстри художнього слова відкрили для нас шедеври світового письменства, познайомили з культурою інших народів. Перекладачі збагатили рідну мову, зміцнивши її зв'язок зі світовою культурою.*

4. Знайомство з рубрикою підручника «З Україною в серці». Читання статті «З історії художнього перекладу в Україні» (*с. 6*).

5. Словникова робота (*підручник, с. 7*).

Діалог культур – це процес творчого мислення представників різних культур у просторі та часі, результатом якого є усвідомлення найкращих традицій, звичаїв та культурних досягнень народів світу. Художня література передбачає своєрідний культурний діалог між автором та читачем. Читання збагачує нас досвідом різних країн, народів, епох, спонукає до критичного мислення, сповнює емоціями.

Оригінал (художнього твору) – (від латинської *originalis* – первісний) текст, створений тією мовою, якою володіє та яку обрав автор. Оригінал є зразком для подальшого відтворення, зокрема іншою мовою.

Переклад – передання змісту усного висловлювання чи писемного тексту за допомогою іншої мови. Художній переклад – це відтворення засобами рідної мови особливостей іноземного літературного тексту в нерозривній єдності його змісту й форми. Талановитий перекладач тонко відчуває індивідуальний стиль письменника, лінгвістичні особливості тексту.

6. Слово учителя.

Художній переклад передбачає знання мови першотвору і здійснюється переважно з тексту оригіналу, однак інколи доводиться відступати від цього правила. Коли перекладач не знає мови оригіналу, на допомогу йому приходять переклад-посередник та підрядник. Наприклад, Микола Бажан здійснив переклад поеми Шота Руставелі «Витязь у тигровій шкурі» за німецьким підрядним текстом, але його переклад визнали шедевром перекладацького мистецтва. Один і той самий твір може мати декілька перекладів, бо художні твори сприймаються індивідуально.

V. Застосування знань, умінь, навичок.

1. Порівняння оригіналу і художнього перекладу 130 сонету Шекспіра (за умови володіння учнями англійською мовою).

Методичний коментар: оригінальний текст та переклад Д. Паламарчука проєктуються на дошку; оригінал учні слухають у виконанні англійського актора Алана Рікмана; учень (учениця) виразно читають фрагмент тексту за власним вибором; учитель пропонує зробити переклад одного з катренів та порівняти його з художнім перекладом. Учні можуть працювати в групах, колективно обговорювати майстерність перекладача, його відповідальність за красу слова та точне відтворення авторської думки, дискутувати, робити висновки. Після виконання завдання учні здатні пояснити відмінність діалогу, що відбувається в процесі сприймання оригіналу (автор-читач) та перекладу (автор-перекладач-читач).

Словник для роботи з оригіналом

Dun – сірувато-коричневий (смаглявий); **by heaven** – фразеологізм, звертання до неба (вищих сил); **belied** – вірити, довіряти (від to believe); **rare** – рідкісний, винятковий.

2. Складання схеми «Функції книжки в сучасному світі».

Методичний коментар: схема складається колективно, запропоновані ідеї учитель записує на дошці, учні виконують завдання в зошитах.

VI. Підсумки уроку.

1. Завдання: продовжити речення.

- Художня література у XXI столітті ...
- В епоху цифрових технологій бібліотеки ...
- Сучасний читач вміє ...
- Діалог культур – це ...
- Найкоротший шлях для порозуміння між народами – це ...

2. Вправа «Мікрофон» (стислі висловлювання про значення творчості перекладачів для наших сучасників).

VII. Домашнє завдання.

Для всіх учнів: читати вступну статтю підручника, дати усні відповіді на запитання 10-11 (с. 3-7).

Індивідуальне завдання: відвідати найближчу бібліотеку, розповісти про організацію її роботи з читачами.

Завдання для групи учнів: скласти проект «Залучаємо молодь до читання».

ЛІТЕРАТУРА

1. О. Галич, В. Назарець, Є. Васильєв. Теорія літератури: підручник / Олександр Галич. Київ: Либідь, 2005. – 460 с.
2. Літературознавчий словник-довідник / За ред. Гром'яка Р. Т., Коваліва Ю. І., Теремка В. І. – К. : Академія, 2006. – 753 с.
3. Ткаченко А. Мистецтво слова : Вступ до літературознавства : підручник / Анатолій Ткаченко. – К. : Правда Ярославичів, 1998. – 448 с.

ІНТЕРНЕТ-РЕСУРСИ

Зарубіжна література. Програма для 10–11 класів загальноосвітніх навчальних закладів з українською мовою навчання. Рівень профільний. Авторський колектив програми: голова – учитель-методист зарубіжної літератури Л. П. Юлдашева; наукові консультанти – д. філол. н., проф. О. М. Ніколенко, д. пед. н., проф. О. О. Ісаєва, д. пед. н., проф. Ж. В. Клименко, к. філол. н., проф. Ю. І. Ковбасенко та ін. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://mon.gov.ua/ua>

Ніколенко, О. М.; Орлова, О. В.; Любарєць Н.О. Зарубіжна література (профільний рівень) підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти / О. М. Ніколенко; О. В. Орлова; Н. О. Любарєць. – Київ : Грамота, 2018. Фрагмент [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://lib.imzo.gov.ua/>

[10-профіль. Вступ. Урок 1](#)